

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	20 Gorffennaf 2021
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgwobrwyo a Llygredd 2020-21
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).	

1. Cyflwyniad

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2020-21 i leihau'r risg o dwyll, llwgwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.
- 1.2. Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2018, sydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).
- 1.3. Hefyd, mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.
- 1.4. Mae'r adroddiad yn amlygu rhai o'r meysydd risg twyll cyfredol a rhai sy'n esblygu, gan gynnwys y rhai hynny sy'n gysylltiedig â'r pandemig Covid-19, ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll.

2. Argymhelliad

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystyried ac yn cynnig sylwadau ar y gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2020-21 i leihau'r risg o dwyll, llwgwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.

ADRODDIAD BLYNYDDOL ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD 2020-21

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA

Gorffennaf 2021

Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@YnysMon.gov.uk

01248 752611

CYNNWYS

RHAGARWEINIAD	3
BETH YW TWYLL?	4
PAM FOD ATAL TWYLL YN BWYSIG?	5
Y CYD-DESTUN cyfredol	6
Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll	6
RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY’N ESBLYGU	7
ASESIAD O DREFNIADAU ATAL TWYLL YNG NGHYNGOR SIR YNYS MÔN	8
Cydnabod cyfrifoldeb	8
Nodi risgiau o dwyll a llygredd	8
Strategaeth atal twyll a llygredd	9
Darparu adnoddau	9
Gweithredu	10
ACHOSION O GEISIO TWYLL O’R CYNGOR YN YSTOD 2020-21	12
CASGLIAD	13
HERIAU A CHYFLEOEDD YN Y DYFODOL	14
ATODIAD 1 - DOGFENNAU A ADOLYGWYD	15

RHAGARWEINIAD

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2020-21 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.

Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2018, sydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).

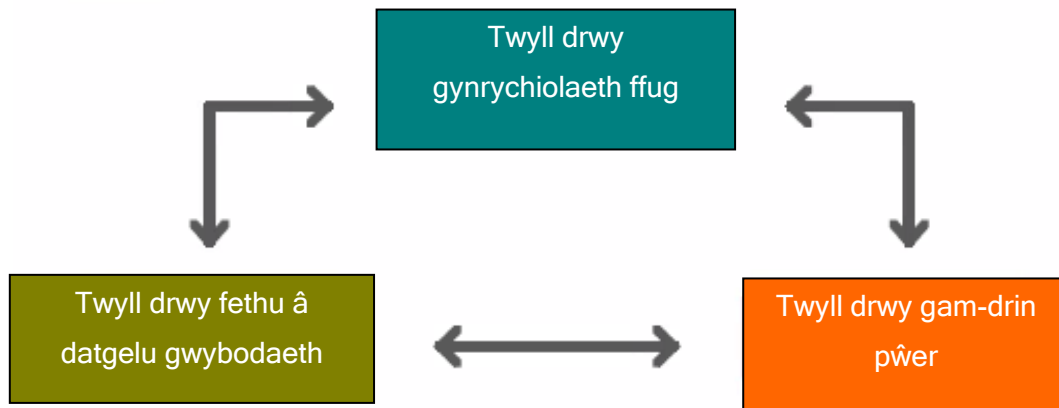
Hefyd, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, sydd yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.

Mae'r adroddiad yn amlygu rhai o'r meysydd risg twyll cyfredol a rhai sy'n esblygu, gan gynnwys y rhai hynny sy'n gysylltiedig â'r pandemig Covid-19, ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll.

BETH YW TWYLL?

Yn nodweddiadol, mae'r term 'twyll' yn disgrifio gweithgareddau megis lladrata, llygredd, gwyngalchu arian, cynllwyn, llwgrwobrwyo ac ecstorsiwn. Cyn ei ddeddfu o fewn y gyfraith, derbyniwyd yn gyffredinol bod twyll yn gysyniad cyfreithiol eang a oedd yn cyfeirio'n gyffredinol at weithred ryngwladol a oedd yn cael ei chyflawni i sicrhau mantais annheg neu anghyfreithlon ac roedd yn cael ei gynnwys mewn deddfwriaeth droseddol amrywiol eraill megis Deddf Lladrata 1968.

Fodd bynnag, ers hynny, mae twyll wedi dod yn drosedd ynddo'i hun. Mae Deddf Twyll 2006 yn amlinellu tair ffordd y gellir cyflawni'r drosedd:

Mae Canolfan Atal Twyll CIPFA yn argymhell y diffiniad a ganlyn:

Mae twyll yn drosedd caffaelgar sy'n golygu dwyn (lladrata) drwy ryw fath o ddichell neu gamliwio.

PAM FOD ATAL TWYLL YN BWYSIG?

Mae Twyll yn parhau i fod yn fygythiad ariannol sylweddol i gynghorau ac nid oes unrhyw arwydd ei fod yn arafu. Gall effeithio ar ei enw da ac arallgyfeirio cyllid oddi wrth wasanaethau cyhoeddus holl bwysig, tanseilio ymddiriedaeth y cyhoedd, cynaliadwyedd ariannol ac effeithlonrwydd sefydliadol. Yn ogystal, mae twyll, gwyngalchu arian a chyllido terfysgaeth, yn ogystal â llwgrwobrwyo a llygredd, wedi tyfu'n aruthrol i fod yn aflwydd rhyngwladol sy'n herio llywodraethau cenedlaethol a diwydiannau preifat fel ei gilydd.

Mae CIPFA, yn ei adroddiad tracio twyll a llygredd diweddaraf, sef y *National Fraud and Corruption Tracker* (2020), yn cydnabod bod pob punt a gollir oherwydd twyll yn golled i'r pwrs cyhoeddus ac mae'n lleihau gallu'r sector cyhoeddus i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd eu hangen. Mae'n dyfynnu'r Dangosydd Twyll Blyneddol (*Annual Fraud Indicator*) 2017 sydd yn darparu'r set ddiwethaf o amcangyfrifon a gymeradwywyd gan y llywodraeth, ac mae'n datgan bod cost twyll i'r sector cyhoeddus yn £40.3bn y flwyddyn, gyda £7.3bn o'r cyfanswm hwn yn cael ei golli o fewn llywodraeth leol.

Mae llawer mwy i weithgaredd atal twyll llwyddiannus nag arbed arian yn unig. Gall y gweithgareddau anghyfreithlon hyn danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd - a'r drwydded gymdeithasol sy'n hanfodol i sefydliadau weithredu'n effeithiol. Pan fydd cynghorau'n cymryd camau atal twyll effeithiol byddant yn ailadeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd, ac yn sicrhau bod arian prin yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol.

Yng Nghymru, roedd adroddiad diweddar yr Archwiliwr Cyffredinol (2019) yn tynnu sylw at y ffaith y gallai gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru fod yn colli hyd at £1 biliwn y flwyddyn o ganlyniad i dwyll. Mewn cyfnod o gynni, mae'n bwysicach nac erioed bod pob corff cyhoeddus yng Nghymru'n ceisio lleihau'r risg o golledion oherwydd twyll.

Mae CIPFA yn dadlau

“mae cyfrifoldeb ar arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i wreiddio safonau effeithiol ar gyfer atal twyll a llygredd yn eu sefydliadau. Mae hyn yn cefnogi llywodraethiant da ac yn arddangos stiwardiaeth ariannol effeithiol a rheolaeth ariannol gyhoeddus effeithiol”.

Y CYD-DESTUN CYFREDOL

Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll

Yn dilyn trosglwyddo ymchwilwyr twyll o Lywodraeth Leol i'r Adran Gwaith a Phensiynau yn 2014, nid oes gan y mwyafrif o gynghorau yng Nghymru, gan gynnwys Cyngor Sir Ynys Môn, adnodd atal twyll pwrpasol ar draws y cyngor mwyach, ac yn lle hynny dynodwyd y rôl atal twyll yn y Cyngor i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol.

Adroddodd adolygiad diweddar gan yr Archwiliwr Cyffredinol o drefniadau atal twyll ar draws y sector cyhoeddus bod:

- Yr adnoddau a glustnodir i weithgaredd atal twyll yn amrywio'n fawr ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru
- Mae GIG Cymru yn buddsoddi'n helaeth mewn gweithgaredd atal twyll ar lefel genedlaethol a lleol
- Mae gweithgaredd Llywodraeth Cymru yn rhoi blaenoriaeth i ymchwilio, yn hytrach nac atal.
- Ar draws llywodraeth leol yng Nghymru, mae trefniadau atal twyll yn amrywio'n fawr o gyngor i gyngor ac nid oes unrhyw dîm Cymru gyfan yn gyfrifol am weithgareddau atal twyll mewn llywodraeth leol nac unrhyw strategaeth gyffredinol neu fframwaith polisi.

Ar hyn o bryd nid oes unrhyw grŵp neu rwydwaith proffesiynol cyffredinol sy'n hyrwyddo atal twyll yn benodol mewn llywodraeth leol. Er mwyn llenwi'r bwlch, yng Ngogledd Cymru'n, ffurfiwyd is-grŵp o'r Bartneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru yn ddiweddar i rannu a gyrru arfer da mewn perthynas ag atal twyll.

RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY'N ESBLYGU

Adroddodd Cynghorau yn y DU fod oddeutu 47,000 o achosion o dwyll wedi cael eu canfod neu eu hatal yn 2019-20. Twyll treth gyngor sy'n cyfrif am bron i ddwy ran o dair (65%) o'r achosion hyn o dwyll a ganfuwyd ac amcangyfrifir eu bod werth cyfanswm o £35.9m, wedi ei ddilyn gan gonsesiynau parcio i'r anabl (Cynllun Bathodyn Glas) a thwyll yn ymwneud â thai, sy'n cynrychioli 17% ac 11% o'r holl achosion o dwyll sector cyhoeddus yn y DU, yn y drefn honno.

Mae effaith twyll yn ymwneud â grantiau (cyn talu grantiau Covid-19) yn cyfrif am 0.3% o'r holl achosion o dwyll a nodwyd yn y sector cyhoeddus yn y DU, ac 15% o'r cyfanswm (£36.6m).

Yr ardal dwyll gynyddol fwyaf yn y DU yw tenantiaeth tai, gydag amcangyfrif o £60.1m wedi'i golli yn 2019-20 o'i gymharu â £47.7m yn 2018-19. Mae Pennaeth y Gwasanaethau Tai wedi asesu bod twyll tenantiaeth, yn gyffredinol, yn isel yn Ynys Môn. Fodd bynnag, cafodd erthygl codi ymwybyddiaeth ei chynnwys mewn cylchlythyr a ddosbarthwyd i bob tenant yn rhoi gwybod iddynt beth i'w wneud os oeddent yn amau unrhyw beth mewn eiddo cyfagos ac mae Swyddogion Rheoli Tai'r Gwasanaeth wedi dilyn hyfforddiant twyll tenantiaeth.

Gostyngiad person sengl y dreth gyngor (SPD) yw'r ardal twyll gynyddol fwyaf nesaf yn y DU, sydd â chynnydd amcangyfrifedig o £9.6m i werth amcangyfrifedig o £29.0m ar gyfer achosion a ganfuwyd/a ataliwyd yn 2018-19. Mae'r Cyngor yn defnyddio cwmni allanol i adolygu a dilysu ei hawliadau SPD o bryd i'w gilydd i nodi hawliadau sydd mewn perygl o dwyll a gwallau. Nododd yr ymarfer diwethaf ym mis Awst 2018 £340,347 o wallau, gyda chyfradd gwallau o 4.3%.

Mae'r ddau faes risg twyll canfyddedig uchaf ar gyfer 2019-20 yr un fath â'r llynedd: caffael a SPD y dreth gyngor. Mae hyn yn dangos mai dyma'r meysydd y mae angen rheolaethau a chymorth llym arnynt. Mae 'twyll drwy gam-drin pŵer' yn un o dair ffordd y mae Deddf Twyll 2006 yn dweud y gellir cyflawni twyll. Mae hyn yn berthnasol i swyddogion sy'n awdurdodi, rheoli a monitro contractau gyda'r sector preifat. Mae'r Cyngor yn derbyn bod hwn yn faes y mae angen ei gryfhau ar draws y Cyngor, ac nid oes gennym system na dull gweithredu cyson. Felly, byddwn yn cynnal adolygiad o natur fregus y Cyngor i dwyll caffael yn ystod 2021-22.

Y trydydd, pedwerydd a'r pumed risg twyll canfyddedig uchaf yw trethi busnes, gofal cymdeithasol oedolion a gostyngiadau'r dreth gyngor, yn y drefn honno.

ASESIAD O DREFNIADAU ATAL TWYLL YNG NGHYNGOR SIR YNYS MÔN

Mae CIPFA yn cymeradwyo set gyffredin o egwyddorion ar draws y gwasanaethau cyhoeddus er mwyn gwella arfer atal twyll, sy'n cael eu nodi yn ei ddogfen, *Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption* (2014). Gan ddefnyddio'r cod hwn fel meincnod cynhaliwyd asesiad yn erbyn y pum egwyddor a gellir gweld crynodeb lefel uchel o'r canlyniadau isod.

Cydnabod cyfrifoldeb

Mae egwyddor gyntaf y Cod yn argymhell y dylai'r corff llywodraethu gydnabod ei gyfrifoldeb am sicrhau fod yr holl risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll a llygredd yn cael eu rheoli'n effeithiol ar draws pob rhan o'r sefydliad.

Yn benodol, mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) wedi cydnabod bygythiadau twyll a llygredd, a'r niwed y gallant eu hachosi i'r sefydliad, ei nodau a'i amcanion ac i ddefnyddwyr gwasanaeth, drwy gynnwys twyll ar ei gofrestr risg corfforaethol:

- YM46: Risg o dwyll yn erbyn y Cyngor

Mae'r dogfennau a ddisgwyllir fel rhan o ymateb atal twyll cyngor ar gael ar fewnwyd y cyngor, er nad ydynt wedi cael eu hyrwyddo yn benodol o fewn y sefydliad.

Bydd rhaglen gynhwysfawr o ddiweddarau polisiau, codi ymwybyddiaeth o atal twyll a phecyn e-ddysgu yn cael eu cyflwyno fel rhan o'r Strategaeth Atal Twyll ar gyfer 2021-22.

Nodi risgiau o dwyll a llygredd

Mae'r ail egwyddor yn argymhell bod adnabod y risg o dwyll yn hanfodol er mwyn deall achosion penodol o fod yn agored i risg, newid ym mhatrymau'r bygythiad o dwyll a llygredd, a'r canlyniadau posib i'r sefydliad a'i ddefnyddwyr gwasanaeth.

Mae'r Cod yn cefnogi ystyried risgiau o dwyll a llygredd fel risgiau busnes ac iddynt gael eu rheoli fel rhan o broses rheoli risg y sefydliad.

Mae gan y Cyngor broses rheoli risg aeddfed, ac mae'r risg o dwyll wedi cael ei ystyried a'i asesu'n ffurfiol fel rhan o'r broses reoli risg gorfforaethol, sydd wedi arwain at YM46 yn y gofrestr risg gorfforaethol, fel y trafodir uchod.

Mae hyn wedi cynorthwyo'r Cyngor i ffurfioli ei ymateb i dwyll. Mae hefyd yn helpu i sicrhau bod ymateb y Cyngor i risgiau yn gymesur, ac osgoi gorymateb i risgiau neu ymateb yn esgeulus iddynt.

Datblygir gweithgor atal twyll yn ystod 2021-22 er mwyn cynorthwyo i nodi'r risg o dwyll ar draws y Cyngor.

Strategaeth atal twyll a llygredd

Mae'r drydedd egwyddor yn argymhell bod angen strategaeth atal twyll ar sefydliadau sydd yn nodi ei ddull ar gyfer rheoli risgiau ac yn diffinio cyfrifoldebau am weithredu.

Mae gan y Cyngor Bolisi Atal Twyll a Llygredd sy'n cael ei adolygu a'i gymeradwyo bob blwyddyn fel rhan o'r Cyfansoddiad.

Fodd bynnag, nid oes ganddo strategaeth. Bydd strategaeth wedi'i ddiffinio'n glir, ei gymeradwyo ar y lefel uchaf ac sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau, yn cynorthwyo i sicrhau bod y Cyngor yn cymryd y risg o dwyll a llygredd o ddifri.

Ar ôl sefydlu gweithgor atal twyll i nodi'r risg o dwyll ar draws y Cyngor, bydd strategaeth atal twyll, llygredd a llwgrwobrwyd yn cael ei ddatblygu i fynd i'r afael â'r risgiau hyn a bydd yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Rhagfyr 2021.

Darparu adnoddau

Mae'r bedwaredd egwyddor yn argymhell y dylai sefydliadau wneud trefniadau ar gyfer adnoddau priodol i gefnogi'r strategaeth atal twyll.

Yn y gorffennol, bu diffyg o ran buddsoddi a defnyddio adnoddau o fewn y Cyngor mewn perthynas â threfniadau atal twyll. Fodd bynnag, yn fwy diweddar, mae ymrwymiad i leihau'r risg o dwyll a llygredd yn cael ei arddangos yn glir o ganlyniad i ychwanegu adnodd o fewn y gwasanaeth Archwilio Mewnol a Rheoli Risg i ymgymryd â gwaith mewn perthynas ag ymarfer

cydweddu data'r Fenter Twyll Genedlaethol. Er nad yw'n swyddog atal twyll dynodedig, bydd yn caniatáu i ddata a gydweddir gael ei archwilio.

Gweithredu

Mae'r egwyddor derfynol yn argymhell bod sefydliadau yn rhoi polisïau a gweithdrefnau ar waith i gefnogi'r strategaeth atal twyll a llygredd ac i gymryd camau i atal, canfod ac ymchwilio twyll.

Mae'n sefydlu y bydd y gallu i weithredu'n ddibynnol ar faint a natur sefydliad a maint ei gapasiti atal twyll. Fodd bynnag, beth bynnag yw maint gweithgareddau sefydliad, mae angen i'r sefydliad gymryd camau priodol ac adrodd ar y camau hynny i'w gorff llywodraethu.

Mae fframwaith o bolisïau'n bodoli, fel yr argymhellir yn y canllawiau, ac mae meddalwedd derbyn polisïau yn monitro a yw staff yn deall ac yn derbyn y polisïau. Cyflwynwyd y polisïau a ganlyn i staff er mwyn iddynt gadarnhau eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth ohonynt:

Cod Ymddygiad Swyddogion a Chanllawiau Lleol

Dyddiad o	Fel ar	Cyfradd Cydymffurfio	Statws Presennol
08/04/2019	17/07/2019	94% (917 of 971)	Archifwyd 12/03/2021
15/03/2021	27/04/2021	85% (819 of 961)	Byw
	22/06/2021	905	

Polisi a Chanllawiau Chwythu'r Chwiban

Dyddiad Cychwyn	Fel ar	Cyfradd Cydymffurfio	Statws Cyfredol
03/06/2019	16/07/2019	89% (855 of 960)	
	21/05/2021	979	Archifwyd 21/05/2021
24/05/2021	22/06/2021	679 - Cyfnod cydymffurfiaeth 6 wythnos yn cau ar 05/07/2021	Byw

Mae'r UDA yn ystyried adroddiadau cydymffurfiaeth yn seiliedig ar y 6 wythnos gyntaf ond mae'r polisïau'n parhau i fod ar gael ar y system i staff eu derbyn. Mae hyn yn caniatáu i staff nad ydynt wedi cwblhau'r polisi ar amser, am ba bynnag rheswm, i ddal i fyny. Mae hyn hefyd yn sicrhau bod y set graidd o bolisïau'n cael eu dyrannu o fewn 24 awr pan ychwanegir unrhyw aelod newydd o staff i grwpiau gwasanaeth y Cyfeiriadur Gweithredol.

Bydd y data cydymffurfiaeth diweddaraf ar gyfer y ddau bolisi yn cael eu cynnwys yn yr adroddiad y bwriedir ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 20 Medi 2021.

Y ffordd orau o ymladd twyll yw drwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Felly, mae'r Cyngor wedi darparu tri digwyddiad i godi ymwybyddiaeth o dwyll yn ystod 2020-21:

- Sesiwn Hyfforddiant Atal Twyll - roedd 30 aelod o staff yn bresennol
- 'Twyll a Sgamiau - Sut i Gadw'n Saff' - cynhaliwyd dwy sesiwn gyda 31 aelod o staff yn bresennol yn un o'r sesiynau a 33 yn y llall

Roedd y sesiynau hyn yn cynnwys adolygiad o'r mathau mwyaf cyffredin o dwyll a gyflawnir drwy ddulliau seibr, yn ogystal â darparu digon o gyngor ymarferol gan gynnwys:

- Prif fygythiadau - Sgamiau E-bost ac Ailgyfeirio Anfonebau
- Rôl teilwra cymdeithasol yn y mathau mwyaf cyffredin o dwyll
- Maleiswedd a gwe-rwydo ariannol
- SMS-rwydo a llais-rwydo
- Cyngor ar sut i aros yn saff ar-lein

Yn ogystal, anfonodd y Prif Weithredwr neges e-bost at yr holl staff ym mis Ebrill 2020 i atgoffa staff am yr hyn y dylent ac na ddylent ei wneud mewn perthynas â throseddau seibr.

Mae'r gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi rhannu rhybuddion y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol i adrannau perthnasol yn y sefydliad yn rheolaidd drwy gydol y flwyddyn.

Mae'r holl achosion o dwyll, gan gynnwys y canlyniadau a'r gwersi i'w dysgu, yn cael eu hadrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth.

ACHOSION O GEISIO TWYLLO'R CYNGOR YN YSTOD 2020-21

Roedd 2020-21 yn flwyddyn o heriau heb eu tebyg, wrth i'r pandemig Covid-19 drawsnewid ein bywydau bob dydd yn ddramatig a chafodd cyfyngiadau'r cyfnodau clo effaith sylweddol ar yr economi.

Yn ystod 2020-21, adroddwyd i'r Archwiliad Mewnol am ddau dwyll 'ailgyfeirio maleisus', a elwir hefyd yn dwyll mandad (pan fydd rhywun yn dynwared trydydd parti fel cyflenwr). Roedd y cyntaf yn cynnwys system e-bost cyflenwr yn cael ei hacio. Derbyniodd y Cyngor gais dilys i bob golwg gan y cyflenwr, drwy e-bost, i'w fanylion banc gael eu newid. Newidiodd y Cyngor fanylion y banc a thalodd ddau anfoneb gan ddefnyddio'r manylion banc twyllodrus. Yn ffodus, nododd tîm twyll y banc derbyn y cyfrif fel un twyllodrus a hysbysodd fanc y Cyngor, a chafodd y rhan fwyaf o'r taliad ei atafaelu'n llwyddiannus.

Darparodd y banc ddwy sesiwn atal twyll i staff y Cyngor i godi ymwybyddiaeth o dwyll a beth i edrych amdano, yn arbennig yn ystod yr argyfwng, yn eu bywyd personol ac yn y gwaith. Roedd yr hyfforddiant hwn yn amserol oherwydd yn fuan wedyn derbyniodd Swyddog Cyflogres e-bost gan aelod o staff yn gofyn am newid eu manylion banc. Ar ôl cael ei rybuddio am y math hwn o dwyll, gwnaeth y Swyddog Cyflogres ymholiadau am y cais a chanfuwyd fod y cyfeiriad e-bost wedi cael ei ffugio, ac o ganlyniad cafodd y twyll ei atal.

O ganlyniad i'r achosion hyn o geisio twyll, cynhaliodd Archwilio Mewnol ddau archwiliad yn yr adain Credydwr - Cynnal Cyflenwyr ac Adnabod ac Adennill Taliadau Dyblyg. Rhoddwyd Sicrwydd Cyfyngedig i'r ddau archwiliad a chodwyd Materion/Risgiau i reolwyr roi sylw iddynt. Datblygwyd cynlluniau gweithredu ac mae prosiect ar waith i fynd i'r afael â'r Materion/Risgiau a godwyd.

Hefyd, canfu'r Tîm Grantiau a rhoi'r gorau i nifer o geisiadau twyllodrus am grant busnes Covid-19 cyn talu. Ar hyn o bryd nid oes system i wasanaethau roi gwybod am dwyll posibl sydd wedi'u nodi a'u hatal. Bydd y Gweithgor Gwrth Dwyll yn mynd i'r afael â'r mater hwn yn ystod 2021-22.

CASGLIAD

Mae rhyw lefel o dwyll yn debygol yn y sector cyhoeddus, hyd yn oed ystod cyfnodau arferol, ond roedd 2020-21 yn flwyddyn o heriau heb eu tebyg wrth i'r pandemig Covid-19 drawsnewid gwaith y Cyngor a bywydau ei staff, a chafodd cyfyngiadau'r cyfnodau clo effaith sylweddol ar yr economi.

Cafodd y gwaith a gynlluniwyd i wella trefniadau atal twyll y Cyngor eu hatal wrth i'r tîm gefnogi ymateb y Cyngor i'r pandemig. Fodd bynnag, llwyddodd adleoli un aelod o'r tîm Archwilio Mewnol i'r tîm a oedd yn dosbarthu grantiau busnes Covid-19 i helpu i sicrhau her drwyadl a chadarn wrth dalu'r grantiau holl bwysig hyn, maes sydd yn arbennig o agored i dwyll yn ystod argyfyngau oherwydd y symiau o arian dan sylw a pha mor gyflym yr oedd angen dosbarthu'r grantiau.

Dioddefodd y Cyngor ei hun dwyll mandad, ond cafodd colled ariannol y Cyngor ei ostwng o ganlyniad i ymyrraeth gyflym gan y banc. Llwyddodd digwyddiadau codi ymwybyddiaeth o dwyll i atal ail ymgais.

Fel rheolwyr adnoddau cyhoeddus, mae cyfrifoldeb ar bob sefydliad sector cyhoeddus i ymladd yn erbyn twyll a llygredd. Mae ymdrechion llwyddiannus gan sefydliadau i atal, nodi a rheoli gwahanol fathau o dwyll nid yn unig yn cryfhau cyflwr cyllid cyhoeddus ond hefyd yn lliniaru risgiau moesegol a risgiau i enw da ar draws y sector cyhoeddus.

Mae rheoli risgiau o dwyll a llygredd yn effeithiol yn rhan hanfodol o gyngor effeithiol a modern, un sy'n rheoli ei adnoddau'n effeithlon er mwyn sicrhau canlyniadau gwerth am arian.

HERIAU A CHYFLEOEDD YN Y DYFODOL

Yn genedlaethol, capasiti, neu adnoddau atal twyll digonol, yw'r prif fater canfyddedig y mae angen rhoi sylw iddo er mwyn mynd i'r afael yn effeithiol â'r risg o dwyll a llygredd.

Mae cynnydd enfawr yn nifer y bobl sy'n gweithio o bell yn rhoi cyfle i droseddwr gyflawni twyll, pa un ai yw'n ymwneud â chynnig trwsio dyfeisiau fel y gallant gael mynediad i rwydwaith y Cyngor, neu drwy ddynwared neu hacio er mwyn ailgyfeirio taliadau yn faleisus.

Mae'r llywodraeth, asiantaethau gorfodi'r gyfraith, asiantaethau diogelwch, rheoleiddwyr a'r sector preifat yn parhau i weithio gyda'i gilydd i warchod y cyhoedd a busnesau rhag bob math o dwyll. Mae twyll yn hynod o anodd i'w ddarogan ac er eu bod yn monitro tueddiadau mewn troseddau yn ofalus, y peth pwysicaf yw cyfleu'r neges i staff ac i'r cyhoedd i fod yn ymwybodol ac yn effro.

Felly bydd rhaglen gynhwysfawr i godi ymwybyddiaeth atal twyll, drwy gyfrwng e-ddysgu ac adnewyddu polisïau, yn gonglfaen i'r strategaeth atal twyll ar gyfer 2021-22.

Yn ogystal, mae angen amlwg am ymagwedd gadarn sy'n cael ei chefnogi gan aelodau etholedig, prif weithredwyr a'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant. Bydd yn holl bwysig cael trefniadau cadarn a chefnogaeth gan y pwyllgor gwaith er mwyn sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.

Yn olaf, mae gan ymddygiadau a gweithredoedd unigolion rôl holl bwysig wrth fynd i'r afael â risgiau twyll. Mae'n rhaid i bob un ohonom, yn staff ac aelodau fel ein gilydd, chwarae ein rhan i greu diwylliant sy'n elyniaethus i'r risgiau o dwyll a llygredd, a thynnu llinell glir rhwng ymddygiad derbyniol ac annerbyniol o fewn y Cyngor.

ATODIAD 1 – DOGFENNAU A ADOLYGWYD

- Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, Mawrth 2017
- Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014
- Twyll - Y Ffeithiau 2021 / Fraud - The Facts 2021, UK Finance
- Tracio Twyll a Llygredd / CIPFA Fraud and corruption tracker, Adroddiad Cenedlaethol (Chwefror 2021)
- Ymladd Twyll a Llygredd yn Lleol, Strategaeth ar gyfer yr 2020au / Fighting Fraud and Corruption Locally, A Strategy for the 2020s
- Adolygiad o risgiau twyll a llygredd mewn perthynas â chaffael mewn llywodraeth leol / Review into the risks of fraud and corruption in local government procurement, Y Weinyddiaeth Dai, Cymunedau a Llywodraeth Leol, Mehefin 2020
- ‘Gwella Ein Perfformiad’ Mynd i’r afael â Thwyll yng Nghymru, Adroddiad Archwiliwr Cyffredinol Cymru, Gorffennaf 2020
- Trefniadau Atal Twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru, Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Archwiliwr Cyffredinol Cymru, Mehefin 2019